

KANNAOIG Imbourc'h

Kelaouenn *Emglev An Tiegezhioù* niv. 90 Meurzh - Abrel 2015 Priz : 3€

An tebet Talvoudegezhioù Republikan

Klevet hon eus kement a bolitikerion c'hall, adalek ar c'hannad disterañ betek an Tevezeg gall e-unan hag an holl vaodierned, oc'h ober dave, dizehan, d'an talvoud-egezhioù republikan gall nevet en o areizhioù¹, ma-z eus bet tud oc'h embann d'o zro e oant aet skuizh gant an diskleriadurioù stambouc'het-se, daskiriet dizehan, hag eus an tebet talvoudegezhioù-se ne oa diouto nemet meizadoù² mokedek, kleuz, ha goullo o ster. Krediñ a ran kentoc'h e oant komzoù gourbannet ha dispaket evel klezeier evit gourdrouz an digemplegerion³ e kousto d'o ler mar ne zeuont ket en-dro er renk. Menegomp ivez un dra am eus merzhet va-unan, met em eus adkavet meur a wech dindan pluenn lennerion fuloret a skrive d'ar gelaouenn sizhuniek a lennan me ivez : muioc'h-mui e vez sigotet an anv "Frañs" gant politikerion ha kelaouennerion ar reizhiad, ha lakaet en e lec'h an anv Republik".

Bez' e c'heller marteze ober ur renabl eus an tebet talvoudegezhioù-se, hag o dielfennañ e goulou hor meizadurezh breizhat. Ar Republik c'hall, hec'h-unan, en em ziskouez, adalek he derou, war ar mod tagus, argadus. Emañ a-enep kement tra a zo bet araozi : ar roue evel-just, ar

reljion gatolik, ar broioù, ar proviñsoù, ar yezhoù komzet er broioù pa n'int ket ar galleg. Aes eo bremañ kompren ar perag eus an dra-se : a-dreñv an Dispac'h gall e oa ar frankvasonerezh ha bankerion pinvidik-mor a gellide, hag a zo atav, hiziv an deiz, pennluskerion⁴ ar vedelouriezh. Gouzout a ra an istorourion o deus studiet pizh an Dispac'h gall ne vanke ket arc'hant ar bankerion-se evit

goprañ livastred goueled Pariz evit mont da gemer ar *Bastille* ha seveniñ euzhusterioù an *Terreur*.

Diskar an unpenniezh⁵, pe he c'hontrollañ - evel ma-z eo bremañ en holl vroioù europat ma vez kavet c'hoazh - a oa evit ar frankvasonerezh unan eus he falioù kentañ en argerzh hir-dermen a zle difourkañ war ur gouarnamant-bed. Div wech milvedel e oa ensavadur ar roueelezh. E penn pep broad, pep pobl, e oa ur roue ; lennit ar Bibl e-lec'h e komzer eus

ar roue David, ar roue Salomon, ar rouanez Saba, Darius roue ar Bersed ; gant ar Gelted e komzer eus ar roue Arzhur ; e Breizh hon eus bet ar roue Gradlon, ar roue Judikael⁶, ar roue

¹ Areizh : *discours, allocution.*

² Meizad : *concept.*

³ Digempleger : *non-conformiste*

⁴ Pennlusker : *promoteur.*

⁵ Unpenniezh : *monarchie.*

⁶ Lorc'h a zo gant ar C'hallaoued katolik da vezañ bet ur roue, Loeiz IX, bet lakaet war roll ar sent, ar Vrezhoned o deus ivez o roue lakaet war roll ar sent ha kedanavezet gant Roma : Judikael eo, roue Domnonea. Er grennamzer e oa Judikael an anv roet ar

Salaün... O lakaat ar reizhiad republikan e-lec'h an unpenniezh e penn pep stad, e oa diogel ar frankvasonerezh da ziraez aesoc'h e bal diwezhel : aesoc'h eo ensilañ ha levezonañ strolladoù politikel eget lez ha kuzulierion ur roue. A-hent-all, e veze rebechet ouzh an unpenniezh bezañ evel kein ha roched gant an Iliz, neuze diskar ar roue a oa diskar an Iliz ivez, da lavarout eo lazhañ div c'had gant un tenn hepken.

E keñver ar relijion gatolik e klaskas ar Republik he sterniañ hag he c'hontrolañ gant he "Bonreizh Trevourel ar Gloer"⁷, met ouzhpenn-se e klaskas sevel un doare relijion republikan o pennluskañ gouloc'h an *Doueez Poell* (Déesse Raison), un taol-arnod ha ne reas ket berzh, neuze e voe arnodet gouloc'h ar *Boud Dreist* (l'Être Suprême) gant Robespierre hag e vignoned doueelour, temploù evit-se a voe adeiladet er c'hêrioù bras ; bez' e tle bezañ bepred, mui pe vui, ar relijion republikan a fell da Vincent Peillon, bet maodiern an Deskadurezh broadel, pennluskañ hiziv, hag a gaver, mui pe vui, un avatar anezhi, gant an tebet relijion hollvedel anvet *New Age*, gwelet mat gant ARU (Aozadur ar Riezoù Unanet), hag a zo ur *patwork* kredennoù, pesketaet e mamenoù lies evel an hindouelezh, ar bouddaadegezh, bet termenet gant *Theosophie* Helena Blavatsky, da skouer, ha gwelet mat gant ar frankvasonerezh evit chom hep lavarout kantgadet⁸ gantañ.

A-enep ar broioù hag ar proviñsoù evel ma oant araozi e oa ar Republik c'hall, hag e Breizh e ouzomp eus petra e oa anv. Aozadur tiriadel hengounel Breizh a voe diverket dre un tenn pluenn gant anv Breizh e-unan, ha rannet e pemp departamant. Heñvel e voe rannet an holl Proviñsoù kozh ha roet d'an departamantoù krouet anvioù nevez o tennañ peurvuiañ da anvioù ar stêrioù o zreuze. Heuliet e voe an hevelep doare da rannañ e departamantoù ha d'o envel gant termenoù n'o doa netra da welout gant o anvadurezh kozh, gant Napoleon pa stagas ouzh Frañs tiriadoù aloubet gantañ a-hed Mor an Hanternoz, a-dreuz Belgia, Izelvroioù, Norzhalamagn, betek Hambourg. Evel-se hon eus bet un toullad *Bouches de l'Escaut, B. de la*

Meuse, B. du Rhin, B. de la Weser, B. de l'Elbe. Atav pennaenn dispac'hel an *Tabula rasa* : diverkañ pezh a oa a-raok evit adstummañ gwelloc'h ar speredoù da c'houde. A orin keltiek eo an darn vrasañ eus anvioù ar stêrioù en Europa, da skouer : ar stêr Yssel ("Ijssel" en izelvroeg, ha pemp anezho ez eus en Izelvroioù) a ra deomp soñjal er stêr Izol e Breizh ha d'an anv-gwan "izel", dre ma skuilh bepred an dour d'an traoñ, d'al lec'hioù izel ; menegomp ivez un nebeut stêrioù all gant ar wrizienn "is" pe "iz" : Izar, adster d'ar Wilun a dremen e Blaen, Isar, adstêr d'an Danubia a dremen e München, Yser/Ijzer, stêr e Flandrez, o skuilhañ e Mor an Hanternoz e Nieuwpoort, Isère, adstêr d'ar Roen e Bro-C'hall... Fellout a rafe din komz peurgetket eus ar Vendée, un adstêr d'ar *Sèvre Niortaise*, a dremen e Fontenay-le-Comte, pennlec'h kentañ an departamant. Anv ar stêr vihan-se eo a voe roet d'an departamant. Mar bije bet gouezet gant ar Republikaned e teue an anv *Vendée* diouzh ar c'heltiek "vindos" (aet da "finn" en iwerzhoneg ha "gwenn" e brezhoneg hag e kembraeg) o dije marteze kemeret anv ur stêr all, rak rouelour touet eo bet poblañs an departamant-se, evel ma ouzer, ha gwenn e oa liv banniel ar roue. Anv stêrioù all evel "Vienne" pe "Aube" a dalvez "gwenn" ivez, evel "Wien" (Vienne) kêrbenn Aostria, gwechall gozh "Vindo Bona" (ar bonn gwenn).

A-enep ar yezhoù komzet er broioù hag er proviñsoù e voe ar Republik c'hall, hag adarre e voe Breizh er renk kentañ evit an tagadennoù republikan-se. Anavezet eo komzoù garv ar c'hannad Bertrand Barère pe re an Abad Grégoire, betek Talleyrand, a-enep ar yezhoù estreget ar galleg, "*L'unité d'idiome est une partie intégrante de la révolution*", "*Citoyens, la langue d'un peuple libre doit être une et la même pour tous*", "*Citoyens, vous détestez le fédéralisme politique. Abjurez celui du langage. La langue doit être une comme la république*"; a-wechoù e oa tost kunujennoù : "*Le fédéralisme et la superstition parlent bas-breton*", "*Que le zèle des citoyens proscrive à jamais les jargons qui sont les derniers vestiges de la féodalité détruite !*"; a-wechoù all e oa an arc'hant an digarez, re e kouste keyvezhañ hag embann devedoù ar Republik en holl rannyezhoù : "*Comme si c'était à nous à maintenir ces jargons barbares et ces idiomes grossiers qui ne peuvent servir que les fanatiques et les contre-révolutionnaires !*" Hag

muiañ evel anv-badez, ha setu perak ivez ez eus e Breizh un toullad anvioù-tiegezh deveret diouzh Judikael, evel Jezequel, Iziquel, Jezegou, Diquellou, Gicquel, Gicquiaux...

⁷ Bonreizh trevourel ar gloer : *constitution civile du clergé*.

⁸ Kantgadet : *approuvé, favorisé*.

e voe kemeret un devez eus ar *Convention* war ar yezhoù, 18 Pluviôse bloaz II eus ar Republik (1794), ma voe skivet en e vellad kentañ : “*Diazezet e vo ur skolaer a yezh c’hallek e pep parrez war ar maez e departamantoù ar Morbihan, Penn ar Bed, Aodoù an Hanternoz, hag en darn eus al Liger-Izelañ ma vez komzet gant hec’h annezidi ar yezh vrezhonek*”. Doujet e oa bet, mui pe vui, gant ar roueelezh, ouzh ar broioù emren evel Breizh, ouzh ar proviñsoù, hag ouzh ar yezhoù a veze komzet enno, met gant ar Republik e ranke steuziañ kement-se, evit krouiñ ur bobl nevez, unvan, gant an tiriad a yae ganti, unan ha disrannadus.

Ar bevañ a-gevret : ar Republik a felle dezhi kaout ur c’halvedigezh hollveziadel, ar skouer a zlee servijout da batrom evit an holl vroioù e spered he fennluskerion frankvason, hag adalek he derou e c’hourbannas e c’helle n’eus forzh pe hini dre ar bed dont da vezañ ur c’heodedour gall. Arc’hwelañ⁹ a reas ar reizhiad keit ha ma voe ar geodedourion nevez-se Europiz evel ar C’hallaoued, eus an hevelep relijion gristen, daoust ma oa disheñvelerioù etrezo : Katoliked, Protestanted, Reizhvrieion... “*Mat-tre eo e vefe Gallaoued du, Gallaoued velen, Gallaoued duard, a lavaras ar Jeneral De Gaulle e 1959, diskouez a reont ez eo digor Bro-C’hall d’an holl c’houennoù hag he deus ur c’halvedigezh hollveziadel. Hogen gant ma chomont ur vinorelezh vihan. Ni zo memestra, a-raok pep tra, ur bobl europat, a ouenn wenn, a sevenadur gresian ha latin hag a relijion gristen*”. Komzoù fur e oa, bet kontet gant Alain Peyrefite en e levr *C’était De Gaulle*, hogen na voe ket heuliet gant ar renerion c’hall, zoken gant ar re a amc’houlenne¹⁰ bezañ gaollour, evel Chirac ha Giscard d’Estaing, hag o deus digoret bras dorioù Bro-C’hall d’an enbroerezh maghreat hag afrikat du, o daou a relijion vuslimat peurvuiañ, hag a zo e keñver ar relijion gatolik evel an eoul hag ar gwinegr, diaes d’en em veskañ, hervez komzoù all gant De Gaulle. War-lerc’h mesbukadoù Pariz miz Genver 2015, sevenet gant djihadourion muslimat, o deus santet ar C’hallaoued a orin europat o doa kudennoù grevus bras gant an enbroerezh muslimat-se, seul vui ma n’eo ket bet goulennet morse outo o ali evit e lezel da zont, neuze, hep derc’hel kont eus an diarbennoù da chom hep

⁹ Arc’hwelañ : *fonctionner*.

¹⁰ Amc’houlenne : *se réclamer de*.

droukveskañ ha gourtamall¹¹ den ebet, o deus, en dilennadegoù kentañ war-lerc’h, mouezhiet a-vloc’h evit ar strollad nemetañ, adalek an derou, en deus stourmet evit ma vije lakaet un harz d’an enbroerezh muslimat-se. Ar galloud republikan a zifenn e *vevañ a-gevret* a daolioù lezennoù dibarek enepgouennelour, enep an islamgasaouriezh, a enep an enepyuzeviezh, met pa glev ar C’hallaoued e c’houlenne imam moskeenn Pariz e vefe adeiladet 2000 moskeenn e-kerzh an daou vloavezh a zeu, pa-z eus endev 2600 moskeenn e Bro-C’hall, e welont ruz, seul vui ma vez diskuliet gant an imam-se an niver a seizh milion muslimat e Bro-C’hall, pa vez anzavet gant servijoù ar gouarnamant pevar milion hanter hepken. O flas leun o deus ar Vuslimiz er Republik a c’harm ar renerion, ya ! dreist-holl pa vez kuzhet ouzh an dud an diaesterioù a gejoint ganto e meur a c’hêr er C’hwec’hkogn. E kerzh miz Ebrel e kaved war ar genroued ur video flemmus a ziskoueze mat-tre saviad “*ar bevañ a-gevret*” en ur gêr evel Roubaix e Norzh Bro-C’hall, ma-z eo muslimat muioc’h eget 60 % eus hec’h annezidi. Ur c’helaouenner eus ur gelaouenn vras eus Pariz a ya da ober ur restadenn du-hont. Emañ oc’h heuliañ ur vaouez c’hall a-orin (*de souche*), oc’h ober he frenadennoù war ar marc’had e-lec’h e vez komzet arabeg e pep stal - komz a ra hi ur sabir hanter galleg hanter arabeg -, a-daol trumm e c’halv e vab a zo deuet ganti, hag e ro dezhañ an anv Mohamed. Souezhet ar c’helaouenner gant se, e c’houlenne ouzh ar vaouez : “N’eo ket memestra an anv hoc’h eus roet dezhañ !” “Nann ! a respont ar vamm, Jean-Michel eo e anv, met diaesterioù dizehan en doa er skol gant e gamaladed vuslimat. Abaoe m’en deus dibabet e-unan Mohamed da anv, n’en deus mui kudenn ebet”. E ti ar vaouez e kej ar c’helaouenner gant he fried oc’h ober e bedenn vuslimat war e balenn-pediñ, hag e tispieg ar vaouez penaos e oa heskinet dizehan gant ar Vuslimiz er greanti e-lec’h ma labour e ; bremañ ma-z eo kanttroet d’an Islam n’eus mui kudenn ebet. Muioc’h eget un areizh hir e tispieg ar video-se, n’eus ket a “*vevañ a-gevret*” gant an Islam : kanttreiñ a rit d’an Islam pe e skarzhit kuit.

Deurus eo ivez er c’heñver-se pennad François d’Orcival, e niverenn 4089, 9/15 Ebrel 2015, eus *Valeurs Actuelles*, a-zivout dinac’h an RATP, da liketañ¹² skritelloù bruderezh evit un abadenn-

¹¹ Droukveskañ : *amalgamer* ; gourtamall : *stigmatiser*.

¹² Liketañ : *afficher*.

kan gant ar strollad *Les Prêtres*, en abeg ma oa skrivet war ar skritelloù “E gounid Kristenion ar Reter” . Evitañ n’eo ket evit doujañ d’al laïkelezh pe dre gristengasaouriezh eo bet kemeret an divizadenn-se, met gant an aon da vezañ rediet, deiz pe zeiz, da respont da arc’hadurioù heñvel diouzh perzh aozadurioù muslimat ; aon da vezañ rediet da zarblegañ¹³ d’o goulenn, pe d’e zinac’h, ha da gemer ar riskl da welout o zafar drastet gant bandennoù djihadourion dichadennet. Gant an nebeut skouerioù-se e weler e petore stuz emañ ar “*bevañ a-gevret*” republikan : tost da vont da get !

Al laïkelezh : setu un dra ma vez lorc’h ganti ar C’hallaoued : al laïkelezh, ijinet ganto daou c’hantved ‘zo ha drevezet gant meur a vro dre ar bed, hogen biskoazh kevatalet. Bez’ ez eus zoken tud a Iliz a lavar ez eo ur meizad kristen oc’h ober dave da gomzoù Jezuz en Aviel “*Roit da Gaezar pezh a zo da Gaezar ha da Zoue pezh a zo da Zoue*” (Mark 12, 17). Emañ ar gwir ganto marteze, hogen ankounac’haat a reont n’eo bet morse neptu al laïkelezh c’hall - Youenn Olier a gomze atav eus laïkouriezh c’hall -, rak atav ez eo bet ur benveg evit stourm a-enep d’ar relijion gatolik : ho pezet soñj eus lezennoù enepkloer 1905, al leaned argaset, o c’helenndioù serret, madoù an Iliz preizhet, ar boblañs o tifenn hec’h ilizoù hag he leanezed, an arme galvet da emellout... bev eo bepred eñvor ar brezel frankvasonek-se e Breizh, ur Vreizh a oa kristen-tre e derou an ugentvet kantved. Kantik brudet “*Da feiz hon Tadoù-Kozh*” a voe savet a-ratozh d’an ampoent evit kadarnaat deltu ar Vrezhoned hag haerñ e chomfent atav kristen daoust da heskinadurioù ar Stad C’hall. Meur a levr a zo bet embannet war an devoudoù-se. Bez’ ez eo sañset al laïkelezh c’hall hiziv servijout dreist-holl da rediañ ar Vuslimiz da gemplegañ ouzh lezennoù ar Republik. Lezennoù spesadek a-zivout ar ouel islamek da skouer, el lec’hioù foran evel ar skol, a zo bet mouezhiet, met diegi pe ziaester, lakaomp, he deus ar Republik d’o lakaat da zalvezout, lezennoù all a hanveze¹⁴ a-raok se evel al lezenn o verzañ al lieswregiezh ; miliadoù a diegezhioù muslimat lieswregel a zo er C’hwec’hkogn, ha paeet brokus dezho ar skorennoù tiegezhel, hep ma vije graet un dra bennak evit ma vefe doujet d’al lezenn republikan ; heñvel evit ar pedennoù

¹³ Darblegañ : *soumettre*.

¹⁴ Hanveze : *exister*.

muslimat a stank ar straedoù. Nann ! Enebour pennañ al laïkourion c’hlan ha kalet a chom atav ar Gristeniezh. Hen gwelet hon eus e dibenn 2014 gant ar c’hrevier Nedeleg el lec’hioù foran, tostoc’h ouzhomp, evel hon eus gwelet dija uheloc’h, gant ar skritelloù evit un abadenn-gan gant ar strollad *Les Prêtres* e gounid Kristenion ar Reter, bet nac’het gant an RATP o liketañ er Metro ha war he c’hirri-boutin, en abeg ma oa ar ger “kristen” warno. A-zivout an 21 Kristen kopt drouklazhet gant djihadourion eus ar Stad Islamek e Libia, n’en deus ket an arlevier gall F. Hollande, hag hemañ heuliet gant un darn vat eus ar meziennoù, diskleriet e oant Kristenion, dibabet a-ratozh gant o bourevierion dre ma oant kristen, evito ne oant nemet dalc’hiadeion¹⁵ egiptat. Heñvel evit ar 142 studier lazhadeg e Garissa gant djihadourion anvet “*Shebab*”, e Kenya. Kalz meziennoù o deus ankounac’haet menegiñ e oant bet lazhet dre ma oant kristen, bet didoueziet gant an argaderion diouzh ar Vuslimiz, lezet o buhez ganto. Ur ger gros e teu da vezañ ar ger “kristen” e bro al laïkelezh werc’hel. Arabat eo gourtamall ar Vuslimiz, hogen an emholc’h¹⁶ war ar Gristenion a chom bepred digor.

Ne c’hourfennin ket va fennad hep komz buan eus “**Gwirioù mab-den**”, ken meulet gant ar C’hallaoued pa vez lorc’h enno bezañ mammvro Gwirioù Mab-den. Talvoudek ha reizh eo lod eus melladoù an diskleriadur evel an hini a lavar ne c’hell bezañ nec’het un den evit e venoioù pe e relijion, met pa vez lavaret ne zle ket bezañ lakaet harzoù, skoilhòù, ouzh an dud en o gwir da vont e-lec’h ma karont e c’heller kavout abegoù d’en em chalañ pa welomp hiziv degadoù bagoù sammet a viliadoù a enbroidi darguzh¹⁷ o tilestrañ war aodoù kreisteiz Europa. Douget eo bet “**Gwirioù Mab-Den**” da vroioù Afrika, da skouer, ha graet bruderezh evito ouzh o fobloù, met meizet o deus ar re-mañ dreist-holl ar mellad deurus evito : an hini a aotree dezho d’hon aloubiñ hep na vefe ezhomm zoken da ober ar goulenn.

Pa glevot hiviziken komz eus an talvoudegezhioù republikan gall, en em c’houlenn a reot marteze ha gwir dalvoudegezhioù ez int ?

Donwal Gwenvenez

¹⁵ Dalc’hiadeg : *ressortissant*.

¹⁶ Emholc’h : *faziek eo ar skrivadur « hemolc’h » ; em + holc’h eo ; holc’h = recherche, rabattage.*

¹⁷ Darguzh : *clandestin*.

Diwan o frikotañ gant ar Frankvasoned

Da geñver Kendalc'h Diwan 2015

Feuket bras omp, en Emglev An Tiegezhioù, ma ya hor bugale peurvuiañ e skolioù eus rouedad Diwan, dre m'eo bet pedet Philippe Lazar e Kendalc'h Diwan 2015. Ezel eo an den-mañ eus ar "*Comité consultatif national d'éthique pour les sciences de la vie et de la santé*" hogen war-un-dro "*membre du comité d'honneur de l'Association pour le droit de mourir dans la dignité*" da lavarout eo "*juge et parti*", a lavarar e galleg, evit kas war-raok sevenadur an Ankou e Frañs, an helazherezh amañ. Pedet e oa da gomz eus al laikelezh, ha padal, anat-tre eo n'eus kudenn ebet e DIWAN war boent an neptuegezh relijiel hag an doujañs a zo dleet da bep bugel ha da bep tiegezh. Evelkent, en abeg da zivizoù ar gouarnamant da heul ar gwalldaol a-enep *Charlie Hebdo*, eo bet lakaet rediek kelenn al laikelezh er skolioù adalek an distroskol a zeu. Ha n'eo ket un tammig : 900 eurvezh kelenn (lennit gwalc'herezh-empenn) e-pad redad-skoliañ pep bugel !!! Da lavarout eo war-dro 30 sizhunvezh amzer leun. 900 eurvezh da lakaat ar vugale da ziwall ouzh danjerioù ar relijionoù, pa ne c'hoarvez nemet gant hini ar Vuzulmaned evit gwir ! Abalamour da se, war zigarez en em brientiñ da gelenn an dra-se en hor skolioù Diwan eo bet lakaet ar c'hraf-se war roll Kendalc'h Diwan miz Ebrel e Karaez.

Pedet eo bet neuze evit kinnig kudenn al laikelezh en emvod-meur, ur gall, Philippe Lazar, oberiant-tre el luskad a-du gant an Helazherezh (*euthanasie*), ezel eus al "*Ligue de l'Enseignement*" ha rener ur gelaouenn eus al luskad-se a zo kleizelour hag enep-kristen diskleriet, liammet strizh ouzh ar frankvasonerezh. Anat eo ez eo an den se ur frankvason, pe da vihanañ-holl tost dezho, rak anez da se n'en defe ket gellet tapout plasoù ken uhel er gevredigezh c'hall. Daniel Keller, mestr meur al logelloù frankvason "*Grand Orient de France*", an aozadur frankvason pennañ e Frañs, a zo o paouez anzav er gelaouenn "*Figaro*" emaint a-zevri o labourat er mare-mañ evit ar PMA, ar GPA hag an helazherezh. Dija e ouzer o deus labourer, da skouer evit al Laikouriezh e 1905 hag abaoe, evit Lezenn Veil e 1973 hag abaoe, ha nevez 'zo evit lezenn Taubira e 2013 hag abaoe, gant ar PMA GPA just a-walc'h.

D'an 11 a viz Meurzh e oa deuet an den da Garaez d'ober ur brezegenn, ha da boent ar goulennoù e voe goulennataet gant un ezel eus EAT war boent ar brezhoneg. A-enep krenn ar brezhoneg e tiskouezas bezañ a-wel d'an holl.

Ur pennad war an divoud-se a oa bet embannet gant EAT war lec'hienn an ajañs-kelaouiñ ABP Agence Bretagne Presse, hag a-zivout ar spered gall-se eus "Talvoudoù ar Republik" a ya-tre en hor skolioù Diwan pa n'eus kudenn ebet e gwirionez. A-vec'h lennet gant 40 den ez eo bet lammet hor pennad diouzh al lec'hienn, un eurvezh goude bezañ resevet kunujennoù a-berzh Mikael Treger eus Plougernev, a zo ur "prederour" anavezet evit e vennozhioù a-du gant ur seurt relijion "laik" e Breizh. Ur c'henlabourer da ABP eo, gwelet mat gant an holl : marteze ez eo bras a-walc'h e levezon hag e brezeg "*politically correct*" evit rediañ ABP da nac'h ar frankiz-estaoliñ ouzhimp-ni ? E bennad "*C'hoant kaout lidoù*" un nebeut bloavezhioù 'zo, a anzave o doa ar Vretoned ezhomm da gaout lidoù, ha dre ma n'eo ket kristen ken ar braz eus an dud e kinnige ijinañ lidoù nevez. Pezh a zo sur eo e verke hor pennad emell ar Frankvasonerezh c'hall e buhez an Emsav, un emell en doa graet drouk bras tost 15 vloaz 'zo endeo, pa oa bet klasket enteuziñ Diwan en deskadurezh-Stad gant ur plougernevad all amezeg dezhañ !... Me vanan, p'edon o labourat e Diwan, e oa bet kinniget din, e 1986, mont da frankvason ha kaout ur plas labour a zoare gant ma klaskfen sammañ kargoù e renerezh Diwan. Prestet e oa bet din levrioù da lenn, ha pedet d'ur pred evit mont pelloc'h ganti...

An afer-mañ a ziskouez pegen klañv eo an "Emsav", kabestret pe gouleviet gant kleizelourien c'hall e kazel-gae gant an aozadur kuzh, hep gouzout dezho zoken moarvat.

Ar Frankvasoned n'int ket Demokrated, daoust ma lavaront bezañ stag ouzh "Talvoudoù ar Republik". Jakobined touet ez int. Gouzout a reer mat ez eo bet a-viskoazh ar Frankvasoned a-enep Breizh hag ar brezhoneg (*la superstition parle bas-breton*) ha dija da boent an Dispac'h Gall ne felle ket dezho reiñ ar galloud d'ar Beizanted (90 % eus ar boblañs) met mirout ar galloud evito, na muioc'h hiziv doujañ da skouer

ouzh anterinded istorel ar rannbarzhioù e afer adaozadur rannbarzhioù ar “C’hwec’hkogn”). Pebezh skouer a zemokratiezh ! Ur framm ez ofisiel kasonius ouzh ar Gristenien ez eo ivez, an holl a oar an dra-se, ha ne lavarar mann ebet, daoust ma ya ar spered-se, ent-anat a-enep an doujañs dleet d’ar Grederien embannet e Diskleriadur Gwirioù Mab-den. O lennadur untuek eus Diskleriadur Gwirioù Mab-den a ziskouez ez eo an destenn-se hec’h-unan un arm krouet gant ar Frankvasoned a-benn ober d’o enebourien serriñ o beg pa-z eont re bell gant o frankiz-estaolñ¹⁸.

Met en taol-mañ ez eo un den a embann bezañ a-du gant ul laikelezh “digor”, ma ne vefe ket ar yezhoù evel ar brezhoneg ur skoilh evit ar Republik laik. Spi hon eus ne zisoñjo ket Diwan ez eo bet a-viskoazh kaserien war-raok mennoziad gall al laikelezh enebourien d’ar brezhoneg, ha dre vras mac’herien frankizoù Breizh, frankizoù ar yezhoù bihan, hag ivez frankizioù ar familhoù zoken, pa gasont war-raok atav ha gwashoc’h-gwashañ "Sevenadur an Ankou" e Frañs hag e Breizh da heul, ha nevez 'zo an helazherezh ha diskar ensavadur an Eured gant lezenn Taubira... Mistri ar gaou eo ar Frankvasoned. Diskleriañ a ra an Ao. Lazar ez eo evit ur patrom laikelezh all, “eo ket ar brezhoneg ur skoilh evit an “Ingalded” nag evit al “Laikelezh”... MET al laikelezh a ren e Frans n’eo ket al laikelezh-se eo a zo o ren, laikouriezh ne lavarar ket. Bez’ e c’hell an den-se, evel ur seurt den-plouz, chaokat forzh petore komzoù flour deomp, ne c’hellomp ket krediñ anezhañ p’emañ ezel eus frammoù o deus diskouezet a-walc’h o gwir natur : ur spered gaouiad e pep degouezh. Seurt penngadouriezh a-berzh ar Frankvasoned a zo kozh-noe, da vihanañ abaoe ar "Sklerijennoù" o doa prientet an Dispac’h Gall... Da heul e c’heller sevel ar goulenn a-bouez-mañ : Daoust hag eñ ned eo Diwan nemet ur skol laik gall hepmuiken, na dreuzkas ket an talvoudoù naturel hag ar garantez vro, ar c’hoant da genderc’hel gant ar stourm, o vont endro e brezhoneg, pe e rank ijinañ "Ur skol all evit Breizh ?", pell diouzh kealiadurezhioù ar C’hallaoued, evel al laikelezh arloupet, en ur

¹⁸ Chom a ran souezhet gant ar mellad 10 : “Nul ne doit être inquieté pour ses opinions, même religieuses, pourvu que leur manifestation ne trouble pas l’ordre public établi par la Loi.” Ar “**même**”-mañ a ziskouez mat petra eo soñj an dud o deus skrivet an diskleriadur-se e 1789, ha a zo devoudet war gouennlazh ar Vendée, ar Chouanerezh, brezel al laikouriezh hag an disfiz a ren bepred e Frañs, hag a gresk, a-enep kement-tra ‘zo kristen.

gevredigezh margodennet muioc’h-mui gant ur Stad frankvason “hollveliek” ? Al laikelezh (a zo evit gwir Laikouriezh arloupet ganto, Glg *Laïcisme*) a zo ur mennoziad gall a-grenn, dibosubl da dreiñ en hor yezh, a zo un dra "gounezet" dre laer (taolet o doa d’ar blotoù ur sinadeg a 5 milion a dud !!!) graet gant bourc’hizien barizian ha Frankvasoned an darn vras anezho... Hep aon da faziañ n’eo ket hepken mennoziad lorbus al laikouriezh eo a zo da lakaat war o c’hont hogen ur bern lezennoù, holl drastus evit kevredigezh organel, naturel an dud, pa ne oa ket ar Stad o reoliañ pep tra. Bremañ, en abeg dezho ez eo hollveliek ar Stadoù, ez eo diskaret naet al liamm sokial, ez eo didalvoudekaet ar yezhoù bihan, ez eo didalvoudekaet ensavadur an Tiegezh, hag all hag all. Evel ivez lezenn Taubira war an tebet “euredoù” sivil eus pared heñvel o rev... ha pet ha pet lezenn all a zo o krouiñ “sevenadur an Ankou” e Frañs ... hag e Breizh dre-se ? Ha Diwan a yafe, dall ha laouen da heul kealiadurezhioù marvus ar C’hallaoued e-lec’h klask hentoù bastus da ginnig "Ur skol all evit Breizh" ???

Peseurt diforc’h a zo, war boent ar brederouriezh, etre ar sav-boent kristen hag hini ar Frankvasoned ? Mil bell diouzh diazezoù prederouriezhel an Iliz, en em gav ar Frankvasoned dre ma kav dezho e vije "mat" an den, da heul J.J. Rousseau ha Voltaire. Embann a reont ar gerioù-stur “Librentez, Ingalded, Breudeuriezh” evel lezennoù diazez da ziweañ ar gevredigezh a zo fall dre natur hag a vreïn an Den. Hogen evidomp ez eo “fall” an Den abaoe ar Gouezhadenn : gouest eo d’ober an droug pa fellfe dezhañ ober ar mad, a lavar Sant Paol. Dre se, Talvoudegezhioù ar Republik evidomp a zo faos ha kleuz, hag hini al laikouriezh gwashoc’h c’hoazh : an den n’eo ket libr dre ma-z eo nasket gant ar pec’hed-orin ; an dud n’int ket ingal kenetrezo en natur (lorc’hentez ha groñsveliek eo krediñ e c’heller ingalañ an holl dud) ; hep Doue ne c’hell ket bezañ a genvreudeuriezh dre ma n’eus ken a "dad" : dre m’o deus “lazhet” Doue, tad ha krouer an holl dud. Al laikelezh a zo bet a-viskoazh un arm a-enep an Iliz. Ni e Diwan, n’eus ket a gudenn a relijion, n’hon eus ket d’ober gant studiañ kraf al laikouriezh, n’hon eus ezhomm ebet eus an Talvoudoù-se eus ur Republik a wask ac’hanomp gouleviet gant gwir vistri ar Republik, ar vreudeur tri fik kevredet gant ar CRIF ha kleuboù all a seurt se.

An tri zalvoud-se evit gwir a rankfe bezañ sellet outo evel o teverañ diouzh an Aviel : gwir frankiz an dud eo frankiz bugale Doue, a zo an hini nemetañ a zieub an dud diouzh sklavelezh ar pec'hed (sellit ouzh eil lennadenn nozveilh Fask sant Paol d'an Hebreed), kevatal omp kenetrezomp dre ma-z omp karet heñvel, kement den gwitibunan, gant an Aotrou Doue a zo karantez, Breudeur omp dre maz omp advabet gant Doue an Tad, ha dre se breudeur da Jezuz-Krist : karout ar re all a c'hellomp ober daoust pegen nebeut eur douget d'hen ober, pec'herien leun a dechoù fall ma-z int holl, dre maz int breudeur deomp e Jezuz Krist : un doare da garout Jezuz eo karout an nesañ.... En abeg dezhañ, evitañ, a-drugarez dezhañ.

Tu 'zo da abegiñ ez eo goullo an dachenn : un dachenn diac'hubet diouzh ar spered kristen eo tachenn ar mennozhioù e Diwan evel e pep lec'h er gevredigezh. Diwelus ha gwan-tre, leun a zisrannoù en em ziskouez an Iliz. Ouzhpenn-se ez eo gall an Iliz e Breizh : mil bell diouzh stourmerien ar brezhoneg en em ziskouez bezañ peurvuiañ. Evelkent ez eus un nebeut brezhonegerien a vev o feiz e brezhoneg, da vihanañ e EAT. Dimp-ni eo moarvat reiñ un testeni dous hogen gredus eus hor feiz, dizaon hag e pep degouezh. Bez' ez eo deuet poent evidomp-ni familhoù brogarourion ha kristen, stag ouzh talvoudoù naturel hag organel (Doujañs ha karantez evit an tiegezh evel kellig diazev diziouerus ar gevredigezh ha kreñvlec'h diwezhañ a-enep hollveliegezh ar Stad arnevez, ar frankiz da sevel hor bugale er relijion hag e brezhoneg, doujañs ha karantez evit an Iliz evel aotrouniezh speredel, doujañ ha karantez evit ar mammoù-bro naturel, disfiz ouzh ar Stad hag ouzh ar c'healiadurezhioù a embann, evel al laikelezh, al librentez, an Ingalded hag ar vreudeuriezh, evit derc'hel ha kreskiñ he galloudoù), ma stourm ar Republik outo a-viskoazh, difenn hor savboent e metou an Emsav. Ma vefe dilezet an dachenn ganeomp e teufe Diwan gwashoc'h-c'hoazh da vezañ ur skol c'hall penn kil ha troad.

Erfin, lod a zo laouen gant peurziskaradur an Iliz e Breizh, un aozadur a zo er vro abaoe he fennkentañ, 1500 bloaz. Hogen, an Iliz diskaret evel ensavadur par d'ar Stad, kempouezerez ar galloud stadel, a zo hollveliek dre natur, n'eo ket an aozadur kuzh a ren ar stad-se dre zindan abaoe an Dispac'h a wellaio stad an traoù.

Kelennadurezh an Iliz a zo tre a du gant ar sevenadurioù bihan a zo evel peb a zelioù e gwezenn vras an Denelezh, o reiñ meuleudi da Zoue en deus graet d'an dud gellout embann E C'hloar a-dreuz o oberoù sevenadurel. Kelennadurezh ar frankvasonerezh er c'hontrol a zo sklaer : ar sevenadurioù a zo da raskañ kuit a-benn dieubiñ an Den diouzh pep "*déterminisme*", ober anezhañ "un Den Nevez". Bloaz 'zo Peillon ha Taubira o doa embannet sklaer ez eo ret "*délivrer l'enfant des déterminismes familiaux*", d.l.e. ar religion da gentañ, met IVEZ gwriziennadur an dud en o bro, o yezh, hag all, a-benn krouiñ un "den nevez", dinasket, a c'hello ober an dibaboù a garo... hogen dreistholl a vo tennet e wrizioù digantañ ha graet anezhañ ur vargodenn e-unanik ha dizifenn e-tal ur riez-stad hollveliek a-grenn...

Setu, dre ma-z int mibien ar gaou, ne c'heller ket fiziout e doare ebet er pezh a lavar ar frankvasoned. Abadenn Keller e Karaez hen diskouez en un doare boull-tre. Pezh a garfemp eo e tiwallfe-mort Diwan da chom hep kouezhañ nag er gleizelouriezh eus sevenadur ar marv maz eo beuzet ar C'hallaoued enni abaoe pell, nag o vignañ tud eus frammoù a zo bet a viskoazh enebourien d'ar Vrezhoned : ar frankvasonerezh, al "*ligue de l'enseignement*" ha kement 'zo. Pa roer boued d'an Enebour eo mat kaout ul loa hirmat, anez bezañ...lonket.

A wir galon e chomo Emglev An Tiegezhioù, kengred gant Diwan evit an doujañs d'an holl, an doujañs d'ar familhoù, an doujañs d'ar grederion, an doujañs d'ar mammvroioù-bihan evel Breizh ha d'o sevenadurioù, rak kement-se holl a zo douar strujus evit bezañ gwir dud en hor sav. Ar Frankvasoned a wel kement-se holl evel skoilhoù. Pal gwirion mignoned Philippe Lazar a zo ent-anat lorbañ Diwan a-benn hon lakaat da gousket muioc'h-c'hoazh pa reont pep tra e kuzh da gas hor yezh da get, dousik met ken asur ha tra, bemdez-Doue. An amzer a ya a-du ganto. Lavarout a reomp n'hon eus ket da zegemer "Talvoudoù ar Republik" e Diwan rak... n'omp ket Gallaoued, da gentañ, hogen dreist-holl dre ma-z eo ur sac'had komzoù kaer ha faos diwar-benn natur an den e-unan. Ma vezomp rediet gant ar c'hevrat hol liamm gant ar Stad, e rankomp er c'hontrol kelenn an talvoudoù-se evel traoù diavaez dimp, a denn da istor ar Sklerijennoù hag a zo graet evit lorbañ ar paour

C’hwil bezañ komunour ?

Jean Mellé (Doue d'e bardono), krouer ha rener ar gelaouenn *Notícias Populares*, deut abaoe da vezañ brudet e rann ar stlenn-a-skandal, a oa ur repuad eus (Bro-Romania) Bro-Roumania. Ne rae ket diouer dezhañ neuze an abegoù da vagañ kasoni ouzh ar gomunouriezh. Mentet uhel ha kigennet mat-tre anezhañ, ur wechig an amzer e pake krog e gouzoug unan eus e implijidi, ha gant sell un enkeiser-meur fuloret e aterse en ur portugaleg saout, "C’hwil bezañ komunour?" Pa veze respontet "N'on ket" gant an hini all, e veze lezet da vont hep muioc’h a zroug.

E deg ha pevar-ugent dre gant eus an degouezhioù, an hini aterset a oa dezhañ e gartenn er Framm Komunour ha kerkent deut er maez eus burev ar rener e tezevelle an abadenn en ur c’hoarzhin d'e genlabourerion, oc’h ober goap eus ar rener hegedik ken e oa truezus, ar rener ken berrbad e fulor.

Hegredik ne oa ket Jean Mellé avat. Re vat e anaveze dija doare pilpous ha kuzh ar gomunourion. Ne oa ket engortoz tamm ebet da glevout anezho o tiskleriañ didro o dibab politikel. Ne c’houlenne ket muioc’h eget ur respontig berr netra nemet peogwir ne oa ket mestr a-walc’h war yezh e vro nevez evit mont pelloc’h gant ar gaoz. Silañ un nebeut lommigoù aon e kalon ar gomunourion-se, setu petra e oa e bal, ha netra ken. Ha ne c’hwite ket war e dro. Ar gomunourion o tont er-maez eus e vurev o doa ezhomm c’hoarzhin faos evit en em lakaat da grediñ e mojenn ar genaoueg-meur a vez touellet gant bugale zoken. Gevier o doa lavaret d'ar rener, o tiskleriañ ne oant ket komunour ; ha gevier a lavarent c’hoazh war-lerc’h dezho o-unan ha d'o mignoned, o tiskleriañ o doa tremenet lost al leue dre c’henoù an dehouelour kozh. Ken plijus e oa evito ober an dra-se, ken e troas o ardoù berrbad ha dre zegouezh da voazamant mil voutin.

Hanter-kant vloaz war-lerc’h, e chom c’hoazh e stlenn Brazil un armead kelaouennerion gomunour a ra rik an hevelep tra er pennadoù a skrivont. Ijinañ a reont ur skeudenn sot ha lu d'ar gomunouriezh, lakaat a reont war choug an dehouelourion krediñ er skeudenn-se, dispenn a reont ar skeudenn-se gant div pe deir goapadenn,

ha prest int neuze da ganañ trec’h, da ziskleriañ : ar gomunouriezh n'eus ket anezhi, n'eo nemet ur stultenn baranoiakel o trubuilhañ pennoù an dehouelourion. Sofisterezh kozh ar "boulom plouz" eo ha netra ken, ha ken boaziet int da arverañ anezhañ bremañ ken e reont hep soñjal.

Lod eus ar sorserion gaer-se a zo tud o deus bet gourdonet e La Habana pe Praha. Evit merzout peseurt galloud a zo bet tapet ganto e renerezh kelaouennoù Brazil, merkit pegen naturel eo d'an dud eno lakaat war o CV evel “skiant prenet” a-fed kelaouennerezh stajoù e kreizennoù bruderezh ha falskelaouiñ en tu all d'ar Ridell Houarn, evel pa vefe an hevelep micher livañ gevier ha dezrevellañ fedoù. Sklaer eo ivez penaos kalz eus ar baotred a-feson-se a oa, hag a zo marteze c’hoazh, gopridi eus ar servijoù kuzh komunour. O anvioù a vez diskuliet ez-foran a-nebeudigoù, gant hanterkant vloaz dale, en Ensavadur evit Studi Ar Renadoù Hollveliour e Praha (sl. <https://www.youtube.com/watch?v=Dbt1rIg8FbI> ha)

Re all, yaouankoc’h, n'o deus ket bet ezhomm da veajiñ. Amañ e Brazil o deus desket bezañ gaouiaded komunour a-zoare, e skolioù kelaouennerezh bet troet da greizennoù tuta komunourion nevez abaoe ar bloavezhioù 70 d'an nebetañ. Unan eus merkoù-anaout pennañ an dud speredek eo e vezont techet dalc’hmat da verzout speredegezh en dud all. *Mutatis mutandis*, unan eus merkoù-anaout pennañ an dud sot eo e vezont techet dalc’hmat da gemer an dud all evit sotoc’h ma-z int. Er sofisterezh displeget uheloc’hik, e vez termenet ar gomunouriezh en un doare kalz re eeun ha re verr, peadra da arguzenniñ ne c’hall ket bezañ anezhi, ha lavarout neuze n'eo an enepkomunouriezh nemet ur bredkleñved, kaoz da feulster ha “torfedoù a gasoni”.

An dermenadenn skort-se roet d'ar gomunouriezh a zo hemañ : stadeladur hollek, trumm hag hewel an holl vadoù prevez. Ar gouarnamant a lavar en uhelgomzer : “Klevit 'ta tudoù, komunourion a zo ac’hanomp. Ar gomunouriezh eo mestr ar vro bremañ. Roit hoc’h holl beadra d'ar Stad diouzhtu pe e vezot

kaset d'ar Goulag”. Sklaer eo n'eo biskoazh c'hoarvezet an traoù evel-se e Brazil, hag an dra-se a zo a-walc'h hervez Jô Soares ha sklerijennoù all e Brazil evit prouiñ n'eo an dañjer komunour nemet ur vojenn bet ijinet evit sikour gant prientiñ un taol-Stad pe un dra bennak gwashoc'h c'hoazh.

Kentoc'h eget kenderc'hel gant an ardoù truezus-se, gwelomp petra eo ar gwir gomunouriezh, en he damkaniezh koulz hag en hec'h istor. Hervez Karl Marks, stadelaat ar mammennoù-kenderc'hiñ (a ya d'ober penn-kentañ ar sokialouriezh) a zo un argerzhad hir ha luziet a bad meur a gantved, ha ne c'hellfe ket kregiñ zoken kent m'en defe ar gevalaouriezh tizhet hec'h efedusted uhelañ. Setu perak ne rank morse-morse ur rener komunour distrujañ re abred ar gevalaourion - dreist-holl m'en deus tizhet ar galloud dre an hentoù demokratel boutin hag anfeuls. Er c'hontrol : sikour e rank gant ar gevalaourion da c'hounez arc'hant par ma c'hall, ha war-un-dro lemel diganto o galloud politikel hag ideologel. Kefridi ar c'hevalaour, el lankad-se, a zo berniañ arc'hant ha tevel. Seul gwelloc'h ez a en-dro e aferioù, seul hesentoc'h eo dirak ar renerezh komunour. Teoget gant ar gounidoù aes, e vez laouen ar gevalaourion da zilezel o holl aotrouniezh hag o holl c'halloud gant ar gomunourion, ken e c'hoarvez buan a-walc'h pevar zra :

1) En ur bed a builhentez kevalaour, ne glever anv e pep lec'h nemet a vennozhioù komunour. En un doare hewel-mat pe kuzhoc'h, ar bruderezh komunour a dro da brezegenn-nemeti o heñchañ ar gevredigezh. An holl vennozhioù politikel all a deuz kuit ken ez eont da zigredus, pe da vojennoù eus an amzer gent er gwellañ degouezh. Restachoùigoù “ideologiezh kevalaour” a chom c'hoazh, en ur seurt meuleudi

lentik da efedusted ar gevalaouriezh, un dra na vefe nac'het gant komunour ebet a dra-sur.

2) Ar binvidigezh a baouez a vezañ ur vammenn galloud politikel dieub, n'eo mui nemet ur benveg o servij ar bruderezh komunour. Pep kevalaour a c'hounez moradoù arc'hant o veuliñ komunourion hag o lakaat an dud da gasaat ar gevalaouriezh.

3) Al lartañ kont-ti-bank a ro nebeutoc'h a c'halloud eget ur gartennig ezel eus ar Framm pe ur gourc'hwel stadel forzh pegen dister e vefe. Tremena a ra ar galloud politikel-ideologel eus ar vourc'hiziezh d'ar gefredourion-dispac'herion hep ma vefe distruj hewel ebet a-fed madoù danvezel.

4) Ar gomunourion a c'hall en em ziskouez evel mistri dezho an holl aotrouniezh koulz ha kaezh tud dizifenn dirak ar vourc'hiziezh. Tremena a reont ken eeun ha tra eus ar prezeg spouronour d'an daeroù a druez outo o-unan, hag an dislavar en emzalc'h-se a servij evit sebezañ hag abafañ gwelloc'h c'hoazh o enebourion bolitikel. N'eus ket a vrezel armerzhel e-pad ar prantad-se. N'eo ket laerezh ar madoù bourc'hiz a ranker ober, lemel diganto o binviji emzifenn ideologel ne lavaran ket.

Setu petra eo ar gwir gomunouriezh, setu ar raktres a vez kaset ingal gant ar *Partido dos Trabalhadores* e Brazil. Hag ar wech-mañ n'eo nag ur boulom plouz, nag un dañjer difetis : un dra a vevomp a-vevdez e Brazil eo, ne lavaran ket.

Olavo de Carvalho

Brezhoneg gant Ewan Delanoy. Embannet evit ar wech kentañ e *Diário do Comércio*, dindan an titl *Você estar comunista?*, niverenn ar 5 a viz Kerzu 2014.

Ar gwir winienn

“*Me eo ar gwir winienn ha va zad eo ar gwinienn*” (Yann 15, 1). Stadomp diouzhtu e krog bepred diogeladennoù S. Yann gant “**Me eo**”. Bara an neñv, Sklerijenn ar bed, an Nor, an Hent, ar Bugul mat, ar Wirionez, ar Vuhez : “**Me eo !**” Evelato ez eus ivez an Tad, rak un darn anezhañ eo ; dezhañ eo ar winienn ; ne zalc'h ket ar c'hloar evitañ. “Va zad” eme Jezuz, Eñv eo ar gwinienn a c'hounez hag a strujusa douar bev m'eo mab-den. Hag eñv ar Mab a zeu

gant an Tad da “*ober o annez en hini a zo skourret outo*” (Yann 14).

Ya, Jezuz eo a zo gwinienn vurzhdus Doue, hag evit bezañ ni ivez ar winienn a daol frouezh ez eo ret bezañ imboudet, gwriziennet enni. Ar sarmantennoù a ra o annez er skod betek teñvalder e wrizioù. Sarmant ez on-me : pep tra a zeu din eus ar winienn, ne vevan nemet diouti.

Ur skourr ne c'hell dougen frouezh nemet warbouez chom unanet gant ar c'hef. Gant an

Aotrou n'eus nemet ur youl : bezañ evidomp ur skod leun-barr a sabr. Mar n'eo ket gwazhiet ar sarmant, evel ur mab-den gant buhez an Dasorc'had, e chom un ezel met un ezel marv.

Neuze enta ez eo holl-ret chom dalc'hmat unanet gant Jezuz, bevañ diwar e goust peogwir "*heptañ ne c'hellomp ober tra ebet*" (Yann 15). Ar pep gwellañ ac'hanomp n'emañ ket an andon ennomp. Bez' e c'hellor lakaat herr evit seveniñ ur bern traoù mat, ankounac'haat a reer avat ned int mat a-grenn nemet pa-z omp diazezet e Jezuz bev.

Bezañ ur sarmant a zo da gentañ degemer izelek, laouen, ar jol a nerzh, a vuhez hag a zo ar garantez a vag ar C'hrist evidomp. Dav eo bezañ daou evit en em garout ! Bez' ez eus ur verb abouez en destenn, anv enni eus skod ha sarmant : "menel" pe "chom" an hini eo, meneget unnek gwech amañ : "*Kalz a frouezh a zoug an hini a chom ennon*". Deskrivañ a ra ar verb "chom" da gentañ an nesaoni¹⁹ beurbadel a zo etre an Tad hag ar Mab, ha da c'houde hor chomadur-ni er Mab evel ma chom ennomp (Yann 14, 23).

Ul lec'h a chomadenn stabil eo un annez, neket unan dindan ar seizh amzer, met etre tud nes hepken ; er gêr, an ti : an eurvad da genvevañ – soñjomp er blokadoù ; en Iliz : Kristenion a-gevret – kenemglev, dorn-ha-dorn, mignoniezh kuñv. Ar bezañ-se e Jezuz n'eo ket diouzh doare an dellid, an ober, met eus ar bout . Ha n'eo ket evit dudi ar c'hef met evit ar servij ha kas d'ar re all gwin ar gouelioù.

Na gwelloc'h tu chom "kenstag" outañ eget ar gevradietz²⁰ arveret mat. Bremañ ar re en em zistag diouzh ar winienn a ya war o c'hementall. An hini badezet hag a nac'h, emouiziek, chom er C'hrist a zo un nac'her-feiz. An hini badezet hag a vev er pec'hed, eme Vassula Ryden, a zo "ur skourr-gwini dilignezet". Hag hiziv-an-deiz gwashañ stokad an Iliz eo an

¹⁹ Nesaoni : *intimité*.

²⁰ Kevradiezh : *eucharistie*.

digravezekaerezh hag a zisec'h kef ha skourroù. Hep mont betek du-se ez eus ar sarmantenoù skañv, n'eus ket a vlokadoù warno : evel ar vadeziant diouzh ar c'hiz dianavezet, ur gristeniezh dre voaz, hep stummatur gwirion, un doare denel da vevañ, taolioù intrudu brokus met distag diouzh an Iliz. Er gwazhied bresk hor c'henstag ouzh Jezuz nag a glouedoù, a weskennoù, a zraezennoù o virout ouzh ar jol da bignat : an diouiziegezh, an aheurtrezezh, ar vasoni, an divarregezh, ar seizi, an diegi, ar skuizhnez, ar sac'hadur, an distervez, ar staliadur en droug, an arvar bouetaet...

Da zeiz hor badeziant he deus an Iliz hon imboudet, evel sarmant, war Jezuz, war e hinienn dezhañ, war e gorf kevrinek, ma vez an ene anezhañ ar Spered Glan, hag a zo ar jol. Bezañ imboudet war an Aotrou, lezel ar jol d'hor gwazhiañ, se a c'hell bezañ graet gant ar c'herrinoù²¹ a seven ar skourradur hag e zalc'h e ratre. Hiviziken e red buhez hor Salver ennomp mar ne lakaomp ket harz dezhi. Gant ar gristenadenn en em stagomp, gant ar c'hofez en em adstagomp ; naetaet e vez an talmerennoù stanket. Gant ar gevradietz e vez treuzskuilhet ar vuhez douevel.

Pep hini ac'hanomp a zo evel ur skourr na vev nemet ma peg kreñvoc'h-kreñvañ ouzh ar c'hef, ha mar bez kreñvaet e unaniezh gant an Aotrou, dre ar perzhiadur er c'herrinoù, dre ar bedenn, dre pleustriñ ar garitez. Neuze e vez frouezh hag east. Hag ar jol douevel-se, al lanv buhezel-se - henn lavarout a ran en-dro – ez eo ar Spered Glan.

Evel ma-z eo bet annezet ar Werc'hez gant he hini bihan ez omp boudoù annezet gant Doue. Gant ma vimp, dre he hanterouriezh, imboudet kenañ e Jezuz

Youenn Troal

²¹Kerrinoù : *sacraments*.

Notennoù diwar an darvoudoù *gant Yann Maneguen*

Djihadourion e Breizh : Etre dibenn Ebrel 2014 hag an 12 a viz Meurzh 2015 e konter 3100 degouezh e Frañs gant tud a vefe tost d'ober an Jihad. E Breizh e konter 118 hepken, ma c'heller lavarout : 35 (29), 35 (22), 40 (35), 30 (44) hag 8 (56). An departamant a zo etre kromelloù.

Abaoe ar c'hannadig diwezhañ ez eo aet war-raok c'hoazh sevenadur an Ankoù :

- Votadeg 'zo bet e **Brussel** evit goulenn ma vo anavezet gwelloc'h an "euredoù heñvelrevat", evel ur "Gwir" (**Renta-kont Panzeri**) ; an hevelep mennad a oa bet

distaolet bloaz 'zo hogen keit ha ma ne vot ket mat an dud e reer d'an dud votiñ endro...

- Gerioù nevez a vez degaset er mare-mañ : *“trouple”* (ur “c’houblad” tri den, un nor all evit an heñvelrevouriezh, evit diskar an tiegezh ha kavout mat an disfealded); *“polyamour”* evit lieswregiezh; implij ar stumm gwregel daoust d’ar yezhadur : *“Que les hommes et les femmes soient belles!”*, hag all. Un deiz a vo ha n’emañ ket pell ma vo kavet seurt moc’haj e brezhoneg a-berzh “tud digor”, me ‘laka, pa-z eo gouest dija ar strollad *feminist* (benstourmerezed ?) **“Gast !”** da aozañ abadennoù « war-raokour » a seurt-se da Sul Fask e Tregon dindan an anvad euzhus **“Klitorix”**.
- Den ne gomz diwar-benn penaos emañ kont gant an **euredoù heñvelrevat kentañ** : e Verdun, an div vaouez o deus dalc’het ur vaouez all er stad a sklavelezh hag a serc’h ; Kentañ eured gay departamant an Oise a zo bugeloriaded ; Heñvelrevourien anavezet ‘zo o deus diskleriet e oant a-enep an advabañ evit ar pared heñvel o rev : c’hwec’h bugel bet savet gant pared heñvel o rev o deus skrivet dezho d’o zrugarekaat ha da zisplegañ pegen diaes e oa bet o bugaleaj.
- Diwar ur studiadenn war 7825 den eo bet **keñveriet emzalc’hioù divezel an dud etre ar bloavezhioù 50-70 ha bremañ**. E-tro 1950, 68 % eus ar merc’hed ha 49 % eus ar baotred a oa dimezet da 25 bloaz. Ha 100 % a oa dimezet en ti-kêr, 90 % en Iliz. Hiziv e vefe 16 % ha 7 %, ha 6 eured war dek en Iliz. **10.000 “eured” etre pared heñvel o rev** a vefe bet lidet e Frañs e **2014** diwar 225.000. **7500** a oa bet e **2013** hogen evit 6 miz hepken. Koazhet mik eo niver an euredoù : 320.000 a oa bet e 1960. 75 % eus ar maouezed bet ganet e 1948-52 a oa gwerc’h deiz o eured. 38 % hepken en deiz hiziv. Tremenet 40 vloaz o deus bevet tud ar c’houblad gant unan all (pe veur a hini) a-raok aliesik : 26 % eus ar maouezed ha 23 % eus ar wazed. (OF 9/4/15).
- Den ne gomz kennebeut eus **ar vugeloriaded en “Deskadurezh Stad”** : e miz Meurzh eo bet tamallet a vugeloriadegezh ur rener skol evit an eil gwech ! Kalz muioc’h a vugeloriaded a zo en Deskadurezh Stad eget en Iliz katolik a-

bezh, me ‘laka, rak ma vije ar c’hontrol e vije embannet dre holl !

- Ur “c’houblad” heñvelrev eus Los-Angeles, en doa prenet ur bugel dre GPA 8000 dolar en Indez e 2005. Emañ unan eus an “daou dad” o paouez bezañ kondaonet a **40 bloavezh toullbac’h evit bezañ implijet o bugel evel “toy-sklav”** adalek e c’hanedigezh. Egile a c’hortoz c’hoazh e gastiz. Prouet eo bet e oa bet “implijet” ha filmet gant eizh bugeloriad all da vihanañ-holl. Ar “c’houblad”-se, a oa bet kinniget evel tadoù mat-tre en ur pennad kazetenn “ABC Far North Queensland” ;
- En iliz-veur Gwened eo bet laeret bazh delwenn an Itron Varia a oa bet profet nevesik ‘zo. E Bro vBresse eo bet laeret un delwenn 300 kg eus an Arc’hael Mikael, hep talvoudegezh arc’hant ebet, war un dachenn brevez. **E Lourda eo bet kannet ur beleg** dirak e fideled p’edo o lidañ an Oferenn... Tamm-ha-tamm e vimp boazet o klevout seurt keleier.
- Lezenn ar roadoù benvegadoù-korf. **Adalek bremañ e c’hellor dibezhiañ an dud ha ne c’hello ket an dud kar enebañ** ma ne ziskouezont ket ur brouenn eus youl kontrol an den marv. Evit lavarout ho soñj e c’hellit skrivañ ul lizher, pe welloc’h mont war lec’hienn renabl an nann-roerien benvegadoù-korf : <http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F20088.xhtml>
- Lez-varn Europat “Gwarioù Mab-den” zo o paouez kendaoniñ Turkia a nac’he e vefe kemmet rev un treuzreviad ganet paotr war ar renabloù kefridiel.
- Ar C’hardinal Caffara, eus Bologna en deus displeget sklaer “ez eo **pal pennañ kealiadurezh ar gender dismantrañ a-grenn ar Briedelezh hag an Tiegezh**”. Araozañ e oa deuet er-maez ul levr *“Résistance au Meilleur des Mondes”* gant tud eus metoù ar “Manif evit an holl” ;
- War ar stern er mare-mañ e kambr ar Gannaded Pariz : **lemel diouzh lezenn an diforc’hañ-bugale ar redi da c’hortoz ur sizhunvezh** evit prederiañ da vat a-raok divizout lazhañ ar babig dizifenn ; lemle a ra ar redi da welout ur mezeg a-raok pep tra ; **feurioù-diforc’hañ-bugale da dizhout** a redio an ospitalioù ha klinikennoù da zerc’hel da ziforc’hañ-bugale muioc’h-mui anez kaout neubeutoc’h a arc’hant ; digeriñ salioù d’en em zrammañ ...
- Da echuiñ gant ar roll spontus-mañ evit an niverenn-mañ : **lezenn Clays-Leonetti a aotre**

hiviziken ar vezeion da lazhañ o fratikoù (... e degouezhioù 'zo "hepken", kouskit mat, tudoù !)

Tregont million a euroioù da vihanañ a zo bet rastellet gant perc'henned ar gelaouenn Charlie-Hebdo : 40 % a yelo gant kerent Charb, 40 % gant Riss (gloazet e skoaz gant an Djihadourion), hag 20 % da E. Portheault, rener ar gelaouenn.

Buhez hon Emglev

Raktresoù 'zo bet kaset da benn mat er mizioù-mañ daoust d'an nebeut a heklev hag a genlabourerion.

Anv 'zo da gemm **Logo evit EAT** koustañ a raio 100 euro. **Ar C'hatekiz** 'zo bet gwerzhet war-dro 50 skouerenn anezhañ hepken (22 euro franko). **Kelc'hlizher Frañsez « lumen fidei »** war ar feiz, n'eus bet nemet 18 skouerenn gwerzhet (12 euro franko).

A-raok dibenn ar bloaz e teuo er-maez ur Vandenn Dreset "**Santez Tereza vihan**" Lisieux, 40 p.. Dija e c'heller he rakprenañ evit 12 euro franko. Frouezh ul labour hir hag ur c'henlabour frouezhus etre pevar den e vo an embannenn-mañ 'a galite' gant ur ger digeriñ a-berzh an Ao. 'n eskob Centène, spi hon eus.

Tost echu eo hon adweladenn "**Ar Bibl Santel**". Un embannadur "ad experimentum" a zo bet aotreet endeo gant Eskob sant Brieg : moulet eo bet un nebeut skouerennoù leun a fazioù siwazh paz eo bet sevenet gant un den na oar ket ar yezh !

Liderezh an Eurioù a ya war-raok bepred gant an droidigezh eus breviañ Vatikan II, diwar al latin, eus meulganoù seizhvet sizhunvezh an amzer ordinal.

Da **Skrigneg da Lun Fask** e teu nebeutoc'h a dud ha n'eo talvezet da netra ebet dispakañ hor stal. Abouez eo koulskoude e vefe emgavioù evit ar vrezhonegerien gristen. An hini da zont, ouzhpenn an oferennoù brezhonek boaz a vo emvod-meur EAT d'ar sul 12 a viz Gouere e Trelevenez.

En ospital Laenneg Kemper emañ **Youenn Troal** ha **Jozef Lec'hvien** e Ospital Pempoull, daou veleg izili eus EAT : pediñ a reomp an holl lennerien da bediñ evit o yec'hed.

Breuriezh Sant Erwan en em gavo d'an 13 a viz Mezheven evit un **devezh studi** e presbital Brelevenez Lannuon da 10 eur.

Kemennoù : Klask a reomp unan aroutet mat war ar vageerezh dre lien ha brezhoneger evit kas ur vag 10 metrad da Wernenez eus an 3 d'an 10 a viz Gouhere. Eat@orange.fr

Hon anaon

D'ar c'hentañ a viz Ebrel e oa bet douaret **Marguerite L'Hour**, « Gigitt », d'an oad a 85 bloaz (1930). E Plouedern e oa o chom, sioulik tro-kein an iliz, en un ti bet digant he mamm, anezhi unan eus ar re ziwezhañ a zougas koef Sizun. Gant he c'hoar Yvonne e kanas er Festoù-Noz betek ma chomjont a-sav, heuet gant spered digristen ha frankizelour-kleizelour a groge da ren er Festoù-Noz. O c'hanaouennoù a oa bet skrivet, ar braz anezho, gant o mignon bras (ha 'brouder' – coach a vefe lavaret bremañ-) Lili Bodenez, un apotiker eus Plougastell, a varvas-eñ, Doue d'e bardono ivez, e-kreiz an Oferenn - na pebezh tremenvan a zoare ! -. An tri-se, chomet dizimez, bet er Bleun Brug, a embannas o feiz e-kreiz dirollerezh ar bloavezhioù '68 eta, en dezerzh. E 1974 ez embannjont ur bladenn Vinyl gant ar c'hanaouennoù-mañ : "*Ar Basion, Ne dalvez ket ar boan, Gwreg ar martolod, Me 'garje, Dañs a-benn mod kozh ha mod nevez, Siwazh, Hast afo...*" Siwazh ne gavjont ket o flas hag e pellajont diouzh traoù Breizh. Brezhonegerezh vat e oa Marguerite, unan eus ar re ziwezhañ a-vihanik, pe dost, hogen ar C'hoarezed L'Hour a zo hep douetañs ebet frouezh labour an Emsav gant ar c'helc'hioù keltiek goude ar brezel, ha tamm ebet frouezh ur sevenadur bev-mat c'hoazh war ar maez evel e degouezh ar Vreudeur Morvan pe ar C'hoarezed Goadeg. Anavezet mat e oa he c'hoarzh – bepred e veze o c'hoarzhin pe darev da c'hoarzhin ! - gant lod eus izili Kristenion Breizh, a-drugarez d'ar pirc'hirinajoù a aoze bep bloaz he c'hoar Yvonne betek deroù ar bloavezhioù '90. He c'hlevout a ran c'hoazh o kanañ skiltrus gant he c'hoar ha Lili ur ganaouenn warni ar spered bugelek a yae ken mat dezho o zri, spered eeun ha laouen bugale a oar ez int karet gant Doue : "*Bili war bili, war bili, war bili, Bili war bili a ra ur ... Menez !*" TG

E dibenn miz Ebrel ez eo aet da Anaon **Vivien Gohin**, war e 33 bloaz. Kemer a reomp perzh e kañv Fañch ha Kolina eus Plouha.

Mererezh :

15 € eo ar skodenn emezelañ da EAT a ro ar gwir da resev *Kannadig Imbourc'h* (18 € er-maez ar C'hwec'hkogn). Talet e vez e penn-kentañ ar bloaz (pemp kasadenn da vihanañ). Ar chekenn a zo da gas war anv **EAT** pe **Imbourc'h** da : E.A.T., c/o Yann MIKAEL 12 straed René Giraud 44130 BLAEN - Roll an niverennoù pe oberennoù n'int ket c'hoazh diviet a c'heller kaout o skrivañ pe war : <http://emglev.wordpress.com>

Skridaozerezh :

Ar pennadoù a zo da gas da : jean-mariemichel@neuf.fr , pe dre ar Post da rener Kannadig Imbourc'h : Yann MIKAEL, 12, Straed René Giraud, 44130 BLAEN. Ar pennadoù ne engouestlont nemet ar re o deus skrivet

